

ТУРИЗМ

УДК 338.48

ВПЛИВ ВІЙН І ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ НА МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ

М. П. Мельничук

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, група ТУР-51м,
навчально-науковий інститут агроєкології та землеустрою

Науковий керівник – ст. викладач М. С. Яковичина

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті розглядаються питання впливу воєн і конфліктів на міжнародний туризм. Зроблений аналіз міжнародного досвіду розвитку туризму після війни у світі. Виділені основні туристичні ресурси, які стануть основою для організації воєнного туризму в Україні.

Ключові слова: воєнний туризм, міжнародний туризм, туристичні потоки, туризм пам'яті, бelligеративні ландшафти, туристичні ресурси, рекреаційні ресурси, патріотичний туризм.

In the article the impact of wars and conflicts on international tourism are defined. An analysis of the international experience in the development of tourism after the war was made. The main tourist resources that will become the basis for the organization of military tourism in Ukraine are highlighted.

Keywords: military tourism, international tourism, tourist flows, memory tourism, belligerent landscapes, tourist resources, recreational resources, patriotic tourism.

Для світової економіки міжнародний туризм має велике значення. На його розвиток істотно впливають геополітичні фактори такі як війна, терористичні акти, військові конфлікти та політичні перевороти. Розгортання повномасштабної війни в Україні у 2022 році призвело до зменшення туристичних потоків не лише в Україні, а й у Європейському регіоні в цілому. Зокрема, експерти Європейської туристичної комісії (ЄТК) вважають, що російська агресія не просто заважає відновленню туристичної сфери в країнах Європи після пандемії, а додатково спонукає туристів обирати альтернативні туристичні напрямки до інших регіонів світу.

Вплив на розвиток туризму геополітичних чинників, зокрема, війн та воєнних конфліктів, висвітлений у працях провідних закордонних та вітчизняних вчених. Зокрема у своїх дослідженнях Савченко А. І. робить аналіз впливу тероризму та військових дій на міжнародний туризм, Барвінок Н. В. висвітлює вплив факторів безпеки на розвиток міжнародного туризму в Україні та розглядає перспективи воєнного туризму в нашій країні [1, 2]. У працях Зейд А. та Кассухи А. наведено перспективні шляхи виходу із кризи туристичної індустрії після завершення війни [3]. Функціонування туристичної сфери України під час війни та окреслення перспектив розвитку післявоєнного туризму потребують додаткового вивчення.

Мета дослідження – зробити аналіз міжнародного досвіду розвитку туризму під час воєн та воєнних конфліктів. Для досягнення мети були окреслені завдання: дослідити вплив російсько-української війни на внутрішні та міжнародні туристичні потоки; зробити огляд розвитку туризму після завершення воєн у країнах світу; окреслити шляхи розвитку в Україні після завершення війни.

Більшість туристів при виборі місць для відпочинку орієнтуються на фактор безпеки та стабільності країни. Тому повномасштабна війна в Україні створила значні ризики для

туристів і поставила під загрозу не тільки сектор подорожей на теренах України, але і міжнародний туризм, який почав активно відновлюватись від обмежень під час пандемії Covid. Для прикладу, мандрівники з США, Канади, Китаю, Японії та Бразилії влітку 2022 року набагато менше подорожували Європою. Серед основних причин – небезпека, зростання вартості життя та витрат на європодорожі [1].

Аналіз міжнародного досвіду демонструє суттєвий приріст туристичних потоків після завершення військових дій. Для прикладу, за офіційними даними, після завершення у 1995 рр. війни у Боснії та Герцеговині, яка тривала упродовж 1992–1995 рр., туристичний потік у країну збільшувався до 24% щорічно. У 2010 році путівник Lonely Planet включив Сараєво в топ-10 міст для відвідування. У 2019 р. загальний вклад туризму в економіку Боснії та Герцеговини склав 10,5% [2].

Варто згадати розвиток туризму в Ізраїлі, який досі знаходиться в стані війни з Палестиною. На даний час на туристичну сферу припадає 6,2% економіки Ізраїлю. У Грузії, де також відбувався військовий конфлікт, після воєнного періоду відбулось відновлення турпотоків.

Причиною бурхливого післявоєнного розвитку туризму у різних країнах була цікавість туристів до наслідків війни і руйнацій та вшанування пам'яті постраждалих та загиблих.

Враховуючи досвід інших країн, які постраждали внаслідок воєн та військових конфліктів, очікується, що в Україні одним із перспективних туристичних напрямків у післявоєнний період стане «військовий туризм», «туризм пам'яті». Війна та збройні конфлікти впливають на створення нової спадщини, а отже, сприяють розвитку «туризму пам'яті», який базується на вшануванні пам'яті тих, хто постраждав внаслідок бойових дій.

Варто згадати про активний розвиток зеленого туризму в Україні та світі. Мальовничі ландшафти та природні рекреаційні ресурси в перспективі можуть привабити іноземних туристів. Проте, війна негативно впливає на всі елементи лісової екосистеми. Для прикладу, великі площі українських лісів згоріли під час пожеж, спричинених бойовими діями, або не могли бути загашеними через них. У лісах також з'являються окопи і траншеї, ями від вибухів, які спотворюють природні ландшафти. Досвід країн Європи, де відбувались активні бойові дії, таких як Хорватія, Боснія та Герцеговина, Північна Македонія, свідчить, що частина лісів досі залишаються замінованими і закритими для відвідувачів. Таким лісам надають спеціальну категорію і вони стають зонами відчуження. [4]. Неможна забувати, що навіть у 21 столітті у лісах знаходять іноді нерозірвані снаряди часів Другої світової війни.

Одним з напрямків облаштування місць пам'яті стане музеєфікація белігеративних ландшафтів (лат. «beligero» — вести війну). Місцями пам'яті, які в перспективі можуть стати основою туристичних маршрутів України, є об'єкти, що пов'язані з воєнними: місця битв, місця поховання, меморіальні комплекси, пам'ятники, оборонні споруди, музеї тощо. Крім того, держава повинна сприяти розвитку національно-патріотичного туризму.

Отже, повномасштабна війна в Україні надзвичайно негативно впливає на розвиток туристичної індустрії в Україні та в цілому в Європі. Проте, міжнародний досвід країн з післявоєнним минулим свідчить, що перед Україною після завершення війни відкриються нові можливості для розвитку як внутрішнього, так і міжнародного туризму. В перспективі варто розвивати «туризм пам'яті» (для вшанування пам'яті загиблих за період воєнного вторгнення), «воєнний туризм» (для висвітлення масштабів руйнацій під час війни) та «патріотичний туризм».

1. Барвінок Н. Вплив глобальних безпекових факторів на розвиток міжнародного туризму в Україні. *Věda a perspektivy*. 2022. № 4 (11). с. 139-151.
2. Барвінок Н. В., Барвінок М. В. Вплив російсько-української війни на туризм в Україні та перспективи його розвитку в майбутньому. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-4>
3. Зейд А., Кассуха А. Постконфліктні туристичні ландшафти: між спадщиною конфлікту та гібридизацією туристичної діяльності. *Open edition journals*. 2019.
4. Де збирати гриби, якщо дуже хочеться: «Рубрика» знайшла безпечі місця. *Рубрика* : веб сайт. URL: <https://rubryka.com/article/safe-mushrooms/> (дата звернення: 12.11.2022).